

Erkende opleiding voor klimmen in het onderwijs

en de bevoegdheid/bekwaamheid tot het verzorgen van klimlessen

In 2004 is onder regie van de KVLO een werkgroep gestart met het verkennen van de mogelijkheden en randvoorwaarden om klimmen veilig en attractief te kunnen aanbieden binnen het vak LO. Dit heeft erin geresulteerd dat de ALO's er naar streven om zoveel mogelijk studenten een basis mee te geven om deze uitdagende bewegingsactiviteit op een verantwoorde manier aan te kunnen bieden. En ook diegenen die al actief zijn in het werkveld kunnen hun bekwaamheid op een verantwoorde manier verwerven en onderhouden. Dit artikel beschrijft de stand van zaken.

Door: Frans Melskens e.a.

Veilig en attractief klimonderwijs

Al geruime tijd worden in de verschillende vormen en fasen van het onderwijs binnen de lessen LO (sport)klimactiviteiten aangeboden. Op zich prima, want de leerlingen ervaren klimmen over het algemeen als een uitdagende bewegingsvorm.

Een groeiend aantal scholen heeft daarbij de beschikking over een eigen klimwand, andere bezoeken een klimcentrum. Het lesgeven in klimactiviteiten is methodisch-didactisch werk dat binnen de deskundigheid van de moderne docent LO hoort.

Convenant

In 2008 hebben KVLO, NKBV*¹ en de ALO's een tweejarig convenant gesloten over het hoe en wat van een klimopleiding voor docenten LO. Daarbij is nadrukkelijk gezocht naar eenheid, herkenbaarheid en aansluiting bij de landelijk bestaande, erkende opleidingen van de Nederlandse Klim- en Bergsportvereniging (NKBV). Dit heeft tot gevolg gehad dat de ALO's de studenten de mogelijkheid bieden om uit te stromen als Sportklim Begeleider Onderwijs - Indoor Toprope (verder steeds als SKBO aangeduid). Op de meeste ALO's is dit inmiddels een verplicht traject, op een enkele is het een keuzemogelijkheid. Voor reeds afgestudeerde collega's worden nascholingstrajecten aangeboden (zie sites ALO's). Voor ervaren docenten, voor wat betreft klimmen, worden verkorte trajecten aangeboden (zie verder in dit artikel).

Wat houdt de opleiding tot SKBO in?

De doelstelling voor SKBO is veilig en attractief klimonderwijs op school. Het uitstroomniveau van de docent LO richt zich daarbij op klimactiviteiten waarbij wat betreft het zekeren sprake is van een topopesituatie, en sluit daarmee wat niveau betreft naadloos aan bij de opleiding tot SKB-IT van de NKBV. Inhoudelijk verschilt de opleiding tot SKBO van de opleiding van de NKBV, doordat de werkomgeving en de accenten bij de docent LO anders liggen.

De opleiding tot SKBO is gericht op de werksituatie en doelstellingen van het onderwijs.

De SKB-IT werkt meestal in een klimcentrum en biedt korte introductiecurssussen aan en geeft instructie op kinderfeestjes, waarbij vaak ouders en begeleiders wordt geleerd hoe ze hun kinderen veilig kunnen zekeren. Dit is een heel andere context dan die van het onderwijs. Met klimmen binnen de lichamelijke opvoeding wordt niet zo zeer een carrière als zelfstandig klimmer nagestreefd, alhoewel dit bij sportorientatie in de hogere leerjaren van het VO wel een mogelijkheid is. In de lichamelijke opvoeding kunnen naast de beweegdoelen ook andere onderwijsdoelen worden nagestreefd zoals samenwerken, overwinnen van angst, dragen van verantwoordelijkheid, verleggen van grenzen en bewegingscoördinatie in min of meer complexe situaties.

Een belangrijk onderdeel van de opleiding is op welke manier je een klimles verzorgt aan beginnende klimmers in het onderwijs. Aan bod komen de veiligheid in de eerste lessen: opbouw, aanpak, materiaalkeuze, wat zijn de belangrijkste potentieel gevaarlijke situaties en wat is daarbij de opstelling en waar ligt de focus van de docent? Hierbij is van groot belang dat de docent een omschakeling maakt in denken en handelen van zelfstandig zekeraar naar verantwoord didactisch handelen tijdens klimactiviteiten met beginners.

Naast de inhoud van de erkende opleiding Sportklimbegeleider (SKB) van de NKBV wordt de opleiding SKBO aangevuld met onder andere:

- talloze attractieve vormen zonder touwen boven landingsmatten (spel-, techniek- en bouldervormen), deels aangeboden vanuit activerende didactiek
- regelgeving rondom klimmen in de lessen LO
- hoe om te gaan met materiaal als touwen, gordels, karabiners, zekerapparaten en klimwand (aanschaf/keuze, onderhoud/beheer, afschrijving, routes en boulders bouwen)?

FOTO'S: FRANS MELSKENS

Leren lesgeven aan de eigen leerlingen onder toezien oog van collega's en de docent SKBO-IT

- klimmen als sport in het algemeen en als wedstrijdsport in het bijzonder.

De opleiding bestaat uit twee delen.

Deel 1 is eigenlijk een vooropleiding, het is het NKBV - Klimvaardigheidsbewijs Indoor Toprope (KvB IT). Hiervoor staan drie of vier lessen van in totaal acht uur. Het accent ligt hierbij op het zelfstandig op een veilige manier klimmen en zekeren. In deel 1 wordt het minimale instapniveau voor deel 2 bereikt: zelfstandig klimmer en zekeraar in topropesituaties.

Deel 2 is de eigenlijke opleiding. Deze bestaat uit minimaal achttien klokkuur aan contacttijd, bijvoorbeeld aangeboden in zes dagdelen van drie uur of een equivalent daarvan.

Best een lange opleiding!

Als je de hele opleiding volgt gaat het om negen of tien contactmomenten. We krijgen regelmatig te horen dat dit als 'best veel' wordt beschouwd. Dat is het ook, maar het Klimplatform Onderwijs² is van mening dat het niet of nauwelijks minder kan, omdat er een absoluut minimum nodig is voor veilig en attractief klimonderwijs. Overigens horen we vaak achteraf dat er veel is geleerd en dat het niet als teveel werd ervaren.

Wat kun je met SKBO in de klimwereld?

Voor docenten die actief willen zijn in de klimwereld geldt dat een telefoontje naar de NKBV volstaat om het certificaat om te zetten naar SKB. Dit kan alleen als je lid bent of wordt van de NKBV. Kun je dan niet beter meteen SKB worden? Voor een deel is dat inderdaad zo, maar voor een ander deel niet. Zoals hierboven al werd uitgelegd bereidt de SKB voor op het instructie geven in een klimcentrum (en dus niet op de onderwijssetting) en doet veel minder aan techniek-, spel- en bouldervormen. Hetzelfde geldt voor het beheer van materiaal en klimwand en voor de regelgeving in het onderwijs. Verder is de SKB in de klimwereld een assistent met niveau 2. De SKBO is omgevormd voor deelnemers met een afgeronde ALO-opleiding (niveau 5), die zelfstandig kunnen functioneren. SKB bereidt wel voor op het op een veilige manier verzorgen van instructie op een klimwand.

Erkende opleiding versus bevoegd/bekwaam

Er komen vaak vragen over de bevoegdheid tot het geven van klimlessen. Elke docent LO is *bevoegd* tot het verzorgen van lessen bewe-

gingsonderwijs. Dit omvat in principe elke sportactiviteit. Daarmee ben je echter nog niet *bekwaam* tot het verzorgen van bijvoorbeeld freerunning, mountainbiken of sportklimmen. Als er een onderzoek volgt na een ongeval in de les LO, wordt het handelen van de docent getoetst aan het 'zorgvuldigheidsbeginsel'. Vanuit het beginsel tot zorgvuldig en professioneel handelen mag, door alle betrokkenen, een passend opleidingsniveau verondersteld worden. Als blijkt dat je als docent LO niet bekwaam was in dit onderdeel kan dit worden uitgelegd als onzorgvuldig handelen en heb je niet voldaan aan de zorg voor de veiligheid van de leerlingen die aan jou zijn toevertrouwd. Iemand met het certificaat SKBO heeft de moeite genomen en kan laten zien dat hij zich op een adequate en erkende manier heeft geschoold. Dat is zorgvuldig. Zorgvuldigheid geldt voor iedereen. Overigens houdt die zorgvuldigheid ook in dat je na het behalen van je certificaat je knowhow en je vaardigheden regelmatig dient te onderhouden en te updaten. Ook is het niet zo dat een erkend certificaat betekent dat er geen ongeluk kan plaatsvinden. Het blijft natuurlijk mensenwerk!

Zorgvuldigheid na behalen van je certificaat

Voor het verzorgen van klimmen op een klimwand in het onderwijs geldt dat bij fouten mogelijk zwaar letsel optreedt. Vooral de eerste lessen aan beginnende klimmers zijn complex. In de opleiding tot SKBO-IT wordt hieraan ruim aandacht besteed.

Lesgeven kan een docent LO natuurlijk al, maar klimmen kent een heel eigen opbouw en een voor klimmen typische methodisch-didactische benadering. 'Erover nadenken' en 'het lezen van een boekje' is onvoldoende basis om het klimmen veilig te kunnen aanbieden. En, dat je zelf goed kunt zekeren en klimmen kan niet worden beschouwd als een voldoende bekwaamheid voor het verzorgen van een klimles aan beginners. Het is een noodzakelijke, maar niet voldoende voorwaarde. Bij het oefenen tijdens de opleidingen valt op dat zelfs docenten die al jaren klimles geven, allerlei potentieel gevaarlijke situaties niet in voldoende mate onderkennen.

Het zal voor iedereen duidelijk zijn dat je na je opleiding de opgedane vaardigheden moet onderhouden om ook in de toekomst veilige klimlessen te kunnen verzorgen. Klimmen is een relatief jonge sport die zich razendsnel ontwikkelt. Ook op het gebied van materialen en technieken zijn er ontwikkelingen die het klimmen veiliger maken.

Naast het afronden van een opleiding is ook het bijhouden en ontwikke- >>

Contact:

f.melskens@tendue.nl

len van je kennis en kunde een onderdeel van zorgvuldigheid. Uit ervaring blijkt dat bij studenten en collega's deze kennis en vaardigheden nog wel eens weg willen zakken of niet up-to-date zijn. Klimmen is een risicosport. Daarbij heeft het verkeerd hanteren van een zekerapparaat helaas andere gevolgen dan het spelen van een verkeerde set-up.

Wij adviseren hierbij:

- dat je, als je na het behalen van je certificaat je eerste klimles verzorgt, je jezelf voorafgaand aan die eerste les goed verdiept in hoe een klimles in zijn werk gaat. Die eerste les moet niet te lang na het verkrijgen van je certificaat plaatsvinden, anders doe je er goed aan eerst een opfriscursus te volgen
- dat je - zeker als je nog weinig of geen ervaring hebt met het verzorgen van klimlessen aan beginners - gedurende een paar lessen een ervaren collega laat meekijken en feedback laat geven
- dat je regelmatig een klimles verzorgt
- dat je de eigen zekervaardigheden dient te onderhouden; dit kun je doen met collega's op school of in een klimcentrum
- dat je met collega's af en toe een nascholing / opfriscursus volgt; dat je middels workshops op studiedagen de nieuwste ontwikkelingen meekrijgt of er over leest in boeken, bladen of op websites.

Registratie KVLO-Register

Voor die collega's die registerdocent zijn, geldt dat met een erkende scholing voor klimmen punten voor het Register kunnen worden behaald (zie ook: <http://www.kvlo.nl/sf.mcgi?1805>):

- het NKBV Klimvaardigheidsbewijs IT (eigen vaardigheid klimmen basis) is goed voor acht punten vakspecifiek
- de opleiding tot SKBO is in totaal goed voor 24 punten vakspecifiek
- een workshop van een dagdeel kan, mits opgenomen in het Register, drie punten vakspecifiek opleveren.

Verkort traject voor zeer ervaren docenten klimmen zonder certificaat

Er is in Nederland ongetwijfeld een aantal docenten LO die al heel ervaren zijn met het verzorgen van klimlessen, maar die nog niet in het bezit zijn van dit certificaat. We willen deze groep - via een EVC-procedure - de mogelijkheid bieden versneld het certificaat SKBO-IT te halen. Let op mededelingen in de *Lichamelijke Opvoeding* en op de website van de KVLO. We zijn bezig een dag te plannen en voor

te bereiden in het najaar van 2011 waarop dit op meerdere plaatsen in het land wordt aangeboden (waarschijnlijk twee dagdelen op een zaterdag).

Wat na SKBO?

Voor docenten die 'iets' met klimmen hebben, is er de mogelijkheid om na het behalen van het certificaat SKBO nog verder te gaan. Het gaat om de opleiding tot Sportkliminstructeur Indoor Toprope (SKI-IT). De meerwaarde bestaat eruit dat je zelf NKBV - Klimvaardigheidsbewijs IT mag uitreiken. Het instapniveau voor deze opleiding is het NKBV-Klimvaardigheidsbewijs Indoor Voorklimmen^{*3} Om dit deel van de opleiding tot een goed einde te brengen is het nodig dat je tamelijk makkelijk een vijfdegraads route in toprope kunt uitklimmen. Bij het praktijkexamen moet minimaal een vierdegraads route worden voorgeklommen en een 5 worden nageklommen. Na het behalen van dit klimvaardigheidsbewijs, volgt een stage waarin je leert werken met het opleidingsmateriaal dat de NKBV hiervoor gemaakt heeft. Aan het eind volgt een portfolio-assessment en een lesgeefexamen. Het diploma SKI-IT is meteen geldig in het onderwijs en binnen de NKBV.

Frans Melskens is, naast lid van het Klimplatform Onderwijs, docent klimmen aan de Academie voor Sportstudies (Halo) in Den Haag, het ESG van de Hogeschool van Amsterdam, binnen zijn bedrijf Tendue (www.tendue.nl), auteur van het boek 'Sportklimmen, spelen met evenwicht' (Jan Luiting Fonds) en is docent-opleider in de NKBV.

Aan dit artikel werkten mee: Marc Rompa (Fontys Sporthogeschool), Martijn Ooms (Calo/Windesheim), Pim de Vries (Expertisecentrum Sport en Gezondheid/Hogeschool van Amsterdam).

Noten

- *1 NKBV: Nederlandse Klim- en Bergsport Vereniging
- *2 Het Klimplatform Onderwijs is het overlegorgaan van klimdocenten aan ALO's en NKBV. Tot de zomer van 2011 heeft de KVLO ook deel uitgemaakt van het Klimplatform onderwijs.
- *3 Voorklimmen: de klimmer brengt het touw boven, waarbij hij van beneden wordt gezeurd, terwijl onderweg het touw steeds in een karabijn/en setje wordt gehangen, waardoor de valafstand beperkt blijft. Er kan wel een paar meter worden gevallen. ◀